THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 765 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די קאנאדער נאציאנאלע אייזנבאנען

דער פינאנציעלער באריכט פון די קאנאדער נאציאנאלע אייזנבאנען פאר דעם פארגאנגענעם יאר איז נים קיין פריילאכער. כאטש די הוצאות זיינען פארן יאר געשניטן געוואָרן, זיינען אבער די הכנסות געפאלן א סך מער. און די אונטערשטע שורה איז, אז נאָכדעם ווי זיי וועלן באצאלן צו די אינזוועסטארן ציינזן אויף זייערע אינזוועסטמענטס, וועלן זיי האבן א ריי־נעם פארלוסט פון וואָסערע 30 מיליאָן דאָלאר. וועגן ציינזן אויף די ריזיקע אינזוועסטמענטס פון דער רעגירונג טראכט מען נאטירלאך אפילו נים.

דער באריכט איז נים קיין פריילאכער, אבער נים קיין אומדערוואר־טעטער. אדרבא, מען קאן זאָגן, אז ער איז בעסער ווי מען האט געקאנט דערוואַרטן. מיט צוויי יאָר צוריק האבן די אייזנבאנען כמעט צום ערשטן מאָל אין דער געשיכטע געצייגט א ריינעם עודף פון וואָסערע זעקס מיליאָן דאָלאר. דאכט זיך, נאָכדעם ווי ציינזן זיינען אויסגעצאָלט געוואָרן. שפעטער איז געקומען א שלעכט יאָר, און א צווייט יאָר וואָס איז נאָך געווען ער־גער. דער אלגעמיינער קריזיס אין לאנד, און באזונדערס די פארקריפלונג פונם תבואה פארקער, האט שווער געטראָפן אלע אייזנבאנען. איז עס נאָר־נים אויסערן וועג, אז די נאציאָנאלע אייזנבאנען, וואָס האבן נאָך קיין צייט נים געהאט צו שטעלן זיך אויף די איינענע פיס, זאָלן ציינן א באדייטנדיקן פארלוסט פארן יאָר.

וואָלטן עס געווען פריוואטע אייזנבאנען, וואָלטן עס אלע אָנגעגו־מען פאר א נאָרמאלער דערשיינונג. מען וואָלט עס אפילו געפונען אין בעס־טער אָרדענונג, אז די רעגירונג זאָל געבן א סובסידיע צו דעקן זייערע דעפי־ציטן, — א געוויינלאכע דערשיינונג אין דער צייט, ווען די איצטיקע נא־ציאָנאלע אייזנבאנען זיינען נאָך געווען פריוואטע.

דאס זיינען אבער איצט נים קיין פריוואטע. נאָר נאציאָנאלע אייזנ־באנען, און ס'איז דאָ פארווייקלט א פרינציפ פון געזעלשאפטלאכן באזיץ, וועלכער איז ווייט נים אלעמען ביי אונז אין לאנד צום הארצן. און ס'איז איצט, אויסנוצנדיק דעם אומגינסטיקן באריכט פון די אייזנבאנען, די גינ־סטיקע צייט צו אטאקירן דעם דאָזיקן פרינציפ.

און ס'איז אונזער איינדרוק (ווי ס'איז אויך דער איינדרוק פון אנדער־רע צייטונגען, איינשליסנדיק, דאכט זיך, די "טאָראָנטאָ גלאוב"), אז ער־גען הינטער די קוילסן גרייט זיך איצט אן אטאקע אויף די קאנאדער אייזנ־באנען.

מיר מוזן דאָ באמערקן, אז די רעגירונג וואָס האט איבערגענומען די עטלאכע פריוואטע אייזנבאנען און פאראייניקט זיי אינ'ם נאציאָנאלן סיס־טעם, האט דאָס נים געטאָן אויס סימפאטיע צום פרינציפ פון געזעלשאפט־לאכן באזיץ. פונקט אזוי ווייניק פראינטערעסירט אין דעם דאָזיקן פרינ־ציפ זיינען סיי די קאָנסערוואטיווע און סיי די ליבעראלע צייטונגען אין לאנד, וואָס פארטיידיקן די נאציאָנאלע אייזנבאנען קעגן די אטאקעס וואָס שיטן זיך אויף זיי.

עס איז געווען א ריינע געשעפט פראָפּאָזיציע, ווען די רעגירונג האט איבערגענומען די אייזנבאנען. די עטלאכע ליניעס וואָס זיינען אריין אין סיסטעם זיינען דאָ געשטאנען אויפן שוועל פון באנקראָט, נים געקוקט אויף די ריזיקע סובסידיעס וואָס זיי פלעגן קריגן יעדן יאָר פון דער רעגירונגס קאסע. דערלאָזן צום באנקראָט האט די רעגירונג נים געקאָנט, ווייל דאָס וואָלט געשאפן א פולשטענדיקן עקאָנאָמישן כאאָס אין לאנד.

די פראגע פאר דער רעגירונג איז דאָן געשטאנען: זאָלן די אייזנ־באנען ווייטער אָנגעהאלטן ווערן אין זייער קלעגלאכן מצב מיט דער חילף פון ריזיקע יערלאכע סובסידיעס, אדער זאָלן אָנגענומען ווערן מיטלען צו פאראייניקן זיי, אפשאפן זייער אומזיניקע קאָנקורענץ און דופליקאציעס פון באדינונג, ברייטנען זיי אין אָרדענונג און דערפירן זיי ביסלאכווייז דורך גו־טער פארוואלטונג צו אזא מדרגה, אז זיי זאָלן מער נים זיין קיין לאסט אויף דער באפעלקערונג.

נאטירלאך האט די רעגירונג געמוזט אויסקלייבן דאָס צווייטע. אבער קיין פריוואטע געזעלשאפט וואָלט דאָן נים אריינגעלייגט קיין לעבעדיק געלט אין אזא טויטן געשעפט. און די רעגירונג האט קיין אנדער ברירה נים גע־האט. ווי איבערצוגעמען אליין די אייזנבאנען.

די רעגירונג האט דאָן געפונען דעם נייעם געשעפט אירן אין א שרעקלאכן מצב. די ליניעס זיינען געווען האלב־חרוב, די צוגן האבן זיך אי־בער זיי געלעגט מיט שטענדיקע פארשפעטיקונגען, א מוסטער פון אומ־פינקטלאכקייט און שלעכטער באן באדינונג, און דער עולם האט פון זיי נא־טירלאך געוויינט. און די יערלאכע הכנסות זייערע האבן נים געדעקט אפ־לו די אנטרייב הוצאות, שוין אָפּגערעדט פון צינזן אויף אינזוועסטמענטס.

אונטער דער פעאיקער פארוואלטונג פון סער הענרי טארנטאן האט אבער דער פאראייניקטער סיסטעם שנעל אָנגעהויבן קומען צו זיך. שריט ביי שריט איז געשאפן געוואָרן אָרדענונג פונם כאאָס. דער צוטרוי פון עולם איז ביסלאכווייז געוואוגען געוואָרן. געשעפטן האבן זיך געהאלטן אין פאר־בעסערן פון יאָר צו יאָר. באלד האבן די אנטרייב הכנסות אָנגעהויבן דעקן די אנטרייב הוצאות, דערנאָך האבן זיי אָנגעהויבן צאָלן די ציינזן צו די אינ־וועסטארן, ביז אין 1928 האט שוין די רעגירונג געקאָנט אריינלייגן אין איר קאסע א ריינעם פראָפיט פון וואָסערע זעקס מיליאָן דאָלאר.

וואָלט איצט נים געקומען דער קריזיס, וואָלט דער באן סיסטעם זי־כער ווייטער פראגרעסירט אין דער זעלבער ריכטונג. אבער זיכער זיינען נים די אייזנבאנען און נים זייער פארוואלטונג שולדיק אין דעם, וואָס דער קריזיס האט געווירקט אויף זיי, ווי אויף אלע אנדערע אייזנבאנען.

אבער אפילו אין אזא שלעכט יאָר ווי דער פארגאנגענער האבן די קאנאדער נאציאָנאלע אייזנבאנען געוויזן צו מאכן ארום צוזאנציק מיליאָן דאָלאר אנטרייב פראָפיטן. און דאָס איז שוין נאָר א גוואלדיקע פארבעסע־רונג אין פארגלייך מיט זייער מצב ווען די רעגירונג האט זיי ערשט איבער־גענומען. די גרויסע פארבעסערונג דריקט זיך אבער אויך אויס אין דער אויסגעצייכנטער באדינונג, וואָס זיי גיבן איצט צו דער באפעלקערונג.

און, מעג מען ווי זיין קענגעריש געשטימט צו געזעלשאפטלאכן באזיץ, איז עס אבער קלאר, אז פון ריינעם געשעפטס שטאנדפונקט מוז די רעגירונג ווייטער אָנגיין מיט'ן אָנטרייב פון די נאציאָנאלע אייזנבאנען, ווי ביז איצט. אן ענדערונג אין דער אייזנבאן פאָליטיק קאָן בלויז פירן צו א פארערגערונג אין זייער לאגע. און זייערע דעפיציטן וועלן דערנאָך אלצ־איינס מוזן געדעקט ווערן פון דער רעגירונגס קאסע, ווייל קיין רעגירונג קאָן נים דערלויבן קיין באנקראָט פון א קאָמפּליצירטן פארקער סיסטעם, וואָס מוז פירן צו אָן עקאָנאָמישער קאטאסטראָפע פארן גאנצן לאנד.

אבער די אָנהייבנער פון געזעלשאפטלאכן באזיץ קאָנען אין די נא־ציאָנאלע אייזנבאנען געפינען זייער שטארקסטן ארגומענט פאר דעם פרינ־ציפ. דורך זיי איז דערוויזן געוואָרן, אז גוטע און ערלאכע פארוואלטונג קאָן א געשעפט רואינירן אין די הענט פון פריוואטע באלעבאטים פארוואנדלען אין א גוט־גייענדיקן געשעפט אונטער געזעלשאפטלאכן באזיץ.

יעדנפאלס דערווייזט דער פאל מיט די קאנאדער נאציאָנאלע אייזנ־באנען, אז געזעלשאפטלאכער באזיץ קאָן זיין דערפאָלגרייך אפילו דארטן, וואו פריוואטער באזיץ אין דורכגעפאלן. עס הייסט בלויז אָפּ קאָנסיק אָן דעם, ווי די אונטערגעמוזט ווערט פארוואלטעט. און דער גליק פון די קאנא־דער נאציאָנאלע אייזנבאנען ביז איצט איז געווען נים בלויז וואָס זיי האבן געהאט א גלענצנדן פארוואלטער אין דער פערזאָן פון סער הענרי טארנ־טאָן, נאָר אויך דאָס, וואָס זיי זיינען נים פארוואנדלט געוואָרן אין א קענג־שטאנט פאר פאָליטישן פארטיי שפיל.

קעניג און פארלק

פון הרב אשר זילבערשטיין

פון אלע גרויסע געשעענישן, דער־שיינונגען און ענדערונגען פון אונזער צייט, מוז אונזער דור באזונדערס באר־ציכנט ווערן ווי דער, פון ליקווידירן מאָנארכיעס. — אט די אינסטיטוציע פון "געזאלבטן פון גאט", גייט אינגאנצן אונטער פאר אונזערע אויגן און גאר אין גיכן וועט דערפון קיין סימן נים בלייבן. אט די אינסטיטוציע וואָס איז געקומען מיט די ערשטע סימנים פון ציוויליזאציע, און וואָס "פאָלק" האט זיך אין דעם אזוי שטארק געגוויטקט, דאָס באקרוינט מיט גבורות און מיט נצחונות, מיט לויב געזאנגען און פאלקס לידער, איז איצט געוואָרן אן איבעריקע זאַך, אן אנשיקעניש, א געשווער אויף דעם פאלקס קערפּער, פון וועלכן "פאָלק" זוכט פטור צו ווערן אז, אדער מיט בלוט.

עס איז, אמת, אמאל אויך געווען רעוואָלוציעס אנטקעגן א קעניג, וואָס האט אָפּגעקאָסט מיליאָנען מענשלאכע לעבנס, אבער האט זיך געענדיקט מיט אראָפּוואָרפן דעם שלעכטן קעניג און באלד קרוינען אן אנדערן, א בעסערן, מייסטנס א אינגערן ברודער אדער א זון, זאָל שוין "טאָן חסד מיט זיינע אונ־טערטאנען" — ווייטער זיינען זיי נישט געגאנגען. איצט אבער ווערט די נאנצע קקוסטענע פון מאָנארך אין אלגעמיין געשטעלט אונטער א פראגע. צייכן און מיט יעדן פאלגערן מאָנארך, ווערט די לאגע פון די פארבליבענע שוואכער און געפערלאכער. און פון דעם אויפריס פונם אלטן שפאנישן טראָן האבן געוויס א ציטער געטאָן אלע פארבליבענע טראָ־נען פון דער וועלט.

— רעפּובליק, פאָלקס הערשאפט, אין נים קיין נייס אין דער וועלט גע־שיכטע. אבער עס האט זיך ווייניק אָפּ־גערופן אויף די מאָדערנע צייטן, די רור־מישע רעפּובליק וועלכע האט אנגעהאל־טען הערער זעקס הונדערט יאָר, האט נים געלאָזט קיין רוהש, ווייל זי האט זיך צום סוף אומגעבילט אין א מאָנאר־כיע וואָס האט אויף אנגעראָלט א פינף הונדערט יאָר. דאָן די שווייצאָרישע רע־פּובליק וואָס איז שוין אלט אזוי פיל הונדערטער יאָר, — וויפיל דאָס שווייצ־ארישע פאלק איז אינגאנצן אלט, — האט נים געקאָנט מאכן זייער א קליינעם רו־שם אין אייראָפּע, איבער דער קליינקייט פון איר שטח און די נישטיקע צאָל פון איר באפעלקערונג. דאָן קומט די אמעריי־קאנער רעוואָלוציע און רעפּובליק, וואָס האט אבער נים געהייסן קיין רעוואָלו־ציע קעגן קעניג נאָר קעגן א פאָלק. אגב איז אמעריקע דאָן געווען צו ווייט פון אייר־ראָפּע אז זי זאָל קאָנען האבן אויף איר עפּעס א ווירקונג. דאָן קומט די פראנ־צויזישע רעפּובליק וועלכע איז אבער אין דער פסיכאָלאָגיע פון די פעלקער געווען א סינאנים מיט אויסגעלאסנקייט, נאָס לעסטערונג און פארקלענערונג פון דער באפעלקערונג. אגב האט פראנקרייך גע־האט לעבן זיך איר מעכטיקן שכן און אייביקן שונא, דייטשלאנד, וועלכע האט דערגרייכט די הויכסטע שטופע פון מאָ־נארכיסטישן אבסאָלוטיזם, — אפשר א דאנק איר שנאה צו אלעס וואָס איז פראנצויזיש. — און האט אבער אונטער דער דאָזיקער הערשאפט דערלאנגט די העכסטע שטופע פון אנטוויקלונג, פון רייכקייט און פון אלמעכטיקייט, וואָס האט אָנגעוואָרפן א שרעק אויף דער נאנ־צער וועלט. דאָן קומען א פאר רעוואָלו־ציעס ווי אין פארטוגאל און כינע, וואָס וואָרפן אראָפּ זייערע זינדיקע מאָנארכי־עס, אבער מאכן זייער א קליינעם איינ־דרוק אין דער וועלט.

דאָן קומט די וועלט מלחמה און שליי־דערט אראָפּ פון די טראָנען דו מעכ־טיקסטע הערשער פון דער וועלט, די ד ע ס פּ אָ ט ן פון רוסלאנד, דייטש־לאנד, עסטרייך און טערקיי און אין דער פסיכאָלאָגיע פון מענשן איז ענטשטאנען אן איבערשאצונג פון דער ווערט פון קעניג און קרוין און טראָן. עס איז אראָפּ פון זיי די קרושה און די גבורה און דער שטראלנדער ליכטיקער רינג ארום זיי און דער קעניג האט אנגעהויבן אויס־א ציטער געטאָן אלע פארבליבענע טראָ־נען פון דער וועלט.

— רעפּובליק, פאָלקס הערשאפט, אין נים קיין נייס אין דער וועלט גע־שיכטע. אבער עס האט זיך ווייניק אָפּ־גערופן אויף די מאָדערנע צייטן, די רור־מישע רעפּובליק וועלכע האט אנגעהאל־טען הערער זעקס הונדערט יאָר, האט נים געלאָזט קיין רוהש, ווייל זי האט זיך צום סוף אומגעבילט אין א מאָנאר־כיע וואָס האט אויף אנגעראָלט א פינף הונדערט יאָר. דאָן די שווייצאָרישע רע־פּובליק איז שוין אלט אזוי פיל הונדערטער יאָר, — וויפיל דאָס שווייצ־ארישע פאלק איז אינגאנצן אלט, — האט נים געקאָנט מאכן זייער א קליינעם רו־שם אין אייראָפּע, איבער דער קליינקייט פון איר שטח און די נישטיקע צאָל פון איר באפעלקערונג. דאָן קומט די אמעריי־קאנער רעוואָלוציע און רעפּובליק, וואָס האט אבער נים געהייסן קיין רעוואָלו־ציע קעגן קעניג נאָר קעגן א פאָלק. אגב איז אמעריקע דאָן געווען צו ווייט פון אייר־ראָפּע אז זי זאָל קאָנען האבן אויף איר עפּעס א ווירקונג. דאָן קומט די פראנ־צויזישע רעפּובליק וועלכע איז אבער אין דער פסיכאָלאָגיע פון די פעלקער געווען א סינאנים מיט אויסגעלאסנקייט, נאָס לעסטערונג און פארקלענערונג פון דער באפעלקערונג. אגב האט פראנקרייך גע־האט לעבן זיך איר מעכטיקן שכן און אייביקן שונא, דייטשלאנד, וועלכע האט דערגרייכט די הויכסטע שטופע פון מאָ־נארכיסטישן אבסאָלוטיזם, — אפשר א דאנק איר שנאה צו אלעס וואָס איז פראנצויזיש. — און האט אבער אונטער דער דאָזיקער הערשאפט דערלאנגט די העכסטע שטופע פון אנטוויקלונג, פון רייכקייט און פון אלמעכטיקייט, וואָס האט אָנגעוואָרפן א שרעק אויף דער נאנ־צער וועלט. דאָן קומען א פאר רעוואָלו־ציעס ווי אין פארטוגאל און כינע, וואָס וואָרפן אראָפּ זייערע זינדיקע מאָנארכי־עס, אבער מאכן זייער א קליינעם איינ־דרוק אין דער וועלט.

דאָן קומט די וועלט מלחמה און שליי־דערט אראָפּ פון די טראָנען דו מעכ־טיקסטע הערשער פון דער וועלט, די ד ע ס פּ אָ ט ן פון רוסלאנד, דייטש־לאנד, עסטרייך און טערקיי און אין דער פסיכאָלאָגיע פון מענשן איז ענטשטאנען אן איבערשאצונג פון דער ווערט פון קעניג און קרוין און טראָן. עס איז אראָפּ פון זיי די קרושה און די גבורה און דער שטראלנדער ליכטיקער רינג ארום זיי און דער קעניג האט אנגעהויבן אויס־א ציטער געטאָן אלע פארבליבענע טראָ־נען פון דער וועלט.

— רעפּובליק, פאָלקס הערשאפט, אין נים קיין נייס אין דער וועלט גע־שיכטע. אבער עס האט זיך ווייניק אָפּ־גערופן אויף די מאָדערנע צייטן, די רור־מישע רעפּובליק וועלכע האט אנגעהאל־טען הערער זעקס הונדערט יאָר, האט נים געלאָזט קיין רוהש, ווייל זי האט זיך צום סוף אומגעבילט אין א מאָנאר־כיע וואָס האט אויף אנגעראָלט א פינף הונדערט יאָר. דאָן די שווייצאָרישע רע־פּובליק וואָס איז שוין אלט אזוי פיל הונדערטער יאָר, — וויפיל דאָס שווייצ־ארישע פאלק איז אינגאנצן אלט, — האט נים געקאָנט מאכן זייער א קליינעם רו־שם אין אייראָפּע, איבער דער קליינקייט פון איר שטח און די נישטיקע צאָל פון איר באפעלקערונג. דאָן קומט די אמעריי־קאנער רעוואָלוציע און רעפּובליק, וואָס האט אבער נים געהייסן קיין רעוואָלו־ציע קעגן קעניג נאָר קעגן א פאָלק. אגב איז אמעריקע דאָן געווען צו ווייט פון אייר־ראָפּע אז זי זאָל קאָנען האבן אויף איר עפּעס א ווירקונג. דאָן קומט די פראנ־צויזישע רעפּובליק וועלכע איז אבער אין דער פסיכאָלאָגיע פון מענשן איז ענטשטאנען אן איבערשאצונג פון דער ווערט פון קעניג און קרוין און טראָן. עס איז אראָפּ פון זיי די קרושה און די גבורה און דער שטראלנדער ליכטיקער רינג ארום זיי און דער קעניג האט אנגעהויבן אויס־א ציטער געטאָן אלע פארבליבענע טראָ־נען פון דער וועלט.

— רעפּובליק, פאָלקס הערשאפט, אין נים קיין נייס אין דער וועלט גע־שיכטע. אבער עס האט זיך ווייניק אָפּ־גערופן אויף די מאָדערנע צייטן, די רור־מישע רעפּובליק וועלכע האט אנגעהאל־טען הערער זעקס הונדערט יאָר, האט נים געלאָזט קיין רוהש, ווייל זי האט זיך צום סוף אומגעבילט אין א מאָנאר־כיע וואָס האט אויף אנגעראָלט א פינף הונדערט יאָר. דאָן די שווייצאָרישע רע־פּובליק וואָס איז שוין אלט אזוי פיל הונדערטער יאָר, — וויפיל דאָס שווייצ־ארישע פאלק איז אינגאנצן אלט, — האט נים געקאָנט מאכן זייער א קליינעם רו־שם אין אייראָפּע, איבער דער קליינקייט פון איר שטח און די נישטיקע צאָל פון איר באפעלקערונג. דאָן קומט די אמעריי־קאנער רעוואָלוציע און רעפּובליק, וואָס האט אבער נים געהייסן קיין רעוואָלו־ציע קעגן קעניג נאָר קעגן א פאָלק. אגב איז אמעריקע דאָן געווען צו ווייט פון אייר־ראָפּע אז זי זאָל קאָנען האבן אויף איר עפּעס א ווירקונג. דאָן קומט די פראנ־צויזישע רעפּובליק וועלכע איז אבער אין דער פסיכאָלאָגיע פון מענשן איז ענטשטאנען אן איבערשאצונג פון דער ווערט פון קעניג און קרוין און טראָן. עס איז אראָפּ פון זיי די קרושה און די גבורה און דער שטראלנדער ליכטיקער רינג ארום זיי און דער קעניג האט אנגעהויבן אויס־א ציטער געטאָן אלע פארבליבענע טראָ־נען פון דער וועלט.

— רעפּובליק, פאָלקס הערשאפט, אין נים קיין נייס אין דער וועלט גע־שיכטע. אבער עס האט זיך ווייניק אָפּ־גערופן אויף די מאָדערנע צייטן, די רור־מישע רעפּובליק וועלכע האט אנגעהאל־טען הערער זעקס הונדערט יאָר, האט נים געלאָזט קיין רוהש, ווייל זי האט זיך צום סוף אומגעבילט אין א מאָנאר־כיע וואָס האט אויף אנגעראָלט א פינף הונדערט יאָר. דאָן די שווייצאָרישע רע־פּובליק וואָס איז שוין אלט אזוי פיל הונדערטער יאָר, — וויפיל דאָס שווייצ־ארישע פאלק איז אינגאנצן אלט, — האט נים געקאָנט מאכן זייער א קליינעם רו־שם אין אייראָפּע, איבער דער קליינקייט פון איר שטח און די נישטיקע צאָל פון איר באפעלקערונג. דאָן קומט די אמעריי־קאנער רעוואָלוציע און רעפּובליק, וואָס האט אבער נים געהייסן קיין רעוואָלו־ציע קעגן קעניג נאָר קעגן א פאָלק. אגב איז אמעריקע דאָן געווען צו ווייט פון אייר־ראָפּ